וזה דלא כדמשמע מדברי **הסמ"ג** הנ"ל דהביא דברי הגמ' ביומא בסתמא ולא פירש, דמשמע דס"ל דדברי הגמ' מתפרשים כפשטם דיש לאסור בכל שיחת חולין, וכ"כ **בהגהות מיימוניות** [קושטנטינא - הל' ת"ת פ"ג ה"י"ג] משמיה דהסמ"ג דאסור לדבר דברים בטלים. והביא דבריהם **הדרכי משה** [יו"ד הל' ת"ת סי' רמ"ו אות ט'], ואף הביאם **להלכה בהגהותיו לשו"ע** [שם] דאסור לדבר בשיחת חולין. וכן מבואר **בשו"ע הרב** [פ"ג מהל' ת"ת ה"ו]. איברא דמדברי **המג"א והמשנ"ב** הנ"ל מוכח דס"ל דאינו אסור אלא בכה"ג דמדבר דברי גנאי וקלות ראש [ולכאו' הכי ס"ל בדעת הרמ"א גופא, דדבר דאין מסתבר הוא דיסתמו להלכה להקל שלא כדברי הרמ"א ללא שיציינו כלל לדבריו]. ותדע דאי לא תימא הכי תקשי דברי הרמ"א אהדדי מדבריו בהל' ת"ת לדבריו בהל' שבת.

ובשו"ת **אגרות משה** [יו"ד ח"ד סי' ל"ו סוף אות ה'] כתב וז"ל: וצריך לומר דהוא משום דבעצם הוי חיוב לימוד התורה עליו חיוב קבוע בלא זמן וגבול, אבל חיובו הוא כזה שרשאי לילך לפרנסתו ולכל צרכיו, אפי' שהוא רק לתענוגים בעלמא, ולשכיבה ולישיבה לנוח בעלמא כשנהנה מזה, ואין בזה ביטול המצוה.

וכיוצ"ב מצאנו **באבן האזל** [פ"ג מהל' מלכים ה"ה וה"ו] גבי מאי דכתב שם **הרמב"ם** דאסור למלך לשתות דרך שכרות, אלא יהיה עוסק בתורה ביום ובלילה, וכן לא יהא שטוף בנשים, דעל הסרת ליבו הקפידה התורה שנאמר ולא יסור לבבו, דכתב שם וז"ל: יש לדקדק במה שכתב הרמב"ם דין מיוחד במלך שדבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם, שנאמר כל ימי חייו, ולכן חייב לעסוק בתורה יותר משאר העם, וקשה דבהל' ת"ת [פ"א הל' כ'] כתב עד אימת חייב ללמוד תורה, עד יום מותו, שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, ומבואר דזה דין בכל אדם מישראל. ונראה דכאן אנו דנין באיסור המלך לשתות אף שרוצה להתענג בשתיה, וכן בהל' ו' שרוצה להיות מצוי אצל אשתו, וזה אינו אלא במלך, אבל הדיוט מותר לו להתענג אף שזה יגרום לבטול תורה בהכרח ע"י השיכרות או בעילות נשים, ולהדיוט אינו אסור אלא לבטל תורה בלי כל סיבה, שאז הוא מסיר ליבו מהתורה ועובר על ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, ועוד הרבה פסוקים מחייבי ת"ת, ועי' בספר מעלות התורה בתחילתו שמנה יותר משלשים מ"ע ומל"ת על ביטול תורה, עכ"ל.

איברא דאכתי יל"ע מדברי **המחבר** [סי' ש"ז סעי' ט"ז] דכתב דמליצות ומשלים של שיחת חולין וכן ספרי מלחמות, אסור לקרות בהם בשבת, ואף בחול אסור משום מושב לצים, ועובר משום אל תפנו אל האלילים לא תפנו אל מדעתכם.

וביותר יל"ע אדברי המחבר גופא מדבריו שם בס"א דמוכח דליכא איסורא לדבר שיחת חולין בעלמא, וכנ"ל.

ובגדולות אלישע כתב ליישב דס"ל להמחבר דלא אסרינן משום מושב לצים אלא בדרך קריאה, דאית ביה משום קביעות ואתי למיגרר אבתריה, משא"כ בסתם שיחה בטלה בעלמא דאין בה איסור משום מושב לצים.

ג - הן אמת דבאגרת הגר"א כתב להדיא דלא כדברים הנזכרים, וז"ל: וכל כף הקלע הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יתרים, אבל בדברים האסורים כגון לשון הרע וליצנות ושבועות ונדרים ומחלוקת וקללות, בפרט בבית הכנסת ובשבת ויו"ט, על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד. הרי שכתב להדיא דסתם שיחה בטלה יתירה אסורה בתכלית האיסור.

אולם יעויין בשו"ת **שלמת חיים** [הל' ת"ת סי' צ"ד] דנשאל **הגרי"ח זוננפלד** על דברי המסילת ישרים והגר"א הנ"ל, שלכאו' פליגי זה על זה, והשיב דלהכריע בין הגדולים אם נחלקו באיזה דבר ג"כ אינו בכלל שאלה.

אולם זה ודאי דכל דברינו לא איירי במפסיק לדברים בטלים באמצע למודו, דעל כגון הא כבר אמרו רבותינו [חגיגה י"ב ע"ב] כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים.

שמעון פלולי
רמות

תשובות מהגאון ר"ח קניבסקי שליט"א

ס"ת בזמן ההפטרה

שאלה: האם צריך לכתחילה שהס"ת יהיה במקום הקריאה בזמן שקורין את ההפטרה.
תשובה: כן המנהג.

נביא על הבימה

שאלה: הדין שצריך שהנביא יהא מונח על הבימה עד גמר ברכות ההפטרה, האם זה גם באופן שיש אחרים שממתינים לקחת את הנביא לקרוא בו.
תשובה: יתכן שלא.

כיבוס בערב שבת למתארח

שאלה: מי שמתארח אצל אחרים בשבת ואינו צריך לבשל כלל, האם מותר לו לכבס בגדיו ביום שישי.
תשובה: לא פלוג רבנן.

בדין כובע עם שוליים יותר מטפח

שאלה: בדין כובע שיש בו טפח להשיטות דאסור משום אוהל, האם אפשר להקל בזמנינו עפ"י סברת הט"ז שהכובעים לא בשביל להגן. ובאופן שכונתו בלבישת הכובע (שלנו) גם בשביל שיגן מהחמה, האם בכה"ג אסור.
תשובה: אאמו"ר זצ"ל החמיר.
[א.ה. עי' אורחות רבינו ח"א עמ' קל"ה].

כובע לא מהודק - כשאין רוחות

שאלה: לשיטות דאסור לילך עם כובע ברה"ר [בלא מהודק] שמא יפול, האם יש היתר בקיץ או בחורף במקום או בזמן שאין רוחות חזקות שיכולות להפיל כובע.
תשובה: לא להקל.

משה אהרן ארלנגר - ברכפלד

* * *

קניית עליות בשבת וחשש מקח וממכר

שאלה: כתב המ"ב (סי' ש"ו ס"ק ל"ג) וז"ל: ובענין הכרות מצוות בבית הכנסת יש אוסרין ויש מתירין, דלא שייך מקח וממכר אלא בחפץ הנקנה, ובמקום שנהגו היתר אין למחות בידן, עכ"ל. מבואר מיניה דגם במקום שנהגו היתר אינו היתר לכתחילה, אלא רק שאין למחות בידן כיון דיש להם על מה לסמוך [ועיין בערוה"ש שם סס"ז להקל דהוי כנדרי מצוה עי"ש], וידוע שכן שיטת הגר"א, כמובא בתוספת מעשה רב (ס"ק ל"ד) עובדא מהגר"ח מוולאז'ין וז"ל: בעת היות הגר"ח בוילנא הקפיד מאד על הגבאים בבהמ"ד הגאון, על מה שמוכר השמש המצות בשבת ויו"ט, דזה הוי כמקח וממכר, ואמר "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית" לעשות נגד הלכתא של אדמו"ר, עכ"ל.

ונסתפקתי באחד שחוושש לשיטת הגר"א בזה, ואינו קונה עליות בשבת משום מו"מ, ונקלע לביהכ"נ שמוכרים עליות, ואף א' מהציבור לא השתתף במכירה, והיה נדמה לו כחילול ה' שמזלזלים בכבוד התורה (והיה מדובר על סכום נמוך), האם נכון עשה שעמד על משמרתו, או שהיה ראוי משום כבודה של תורה לקנות אחת מן העליות.

תשובה (בע"פ): **יכול להמשיך במנהגו, וא"צ לחוש לבזיון התורה, כי באמת אין בזה בזיון, כי מי אמר להם למכור עליות, ועוד שאין בנ"א רוצים להתחייב על להבא.**

מדידת תחומין בשבת אי חשיב בכל גוונא מדידה של מצוה

שאלה: כתב השו"ע (שם ס"ז) מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה, וכתב המ"ב (ס"ק ל"ה) דה"ה דמותר למדוד חור שיש בכותל אם יש בו פותח טפח, וה"ה דמותר למדוד כדי לשער שיעור ס' לבטל איזה איסור, דכיון דהוא להתלמד על דבר הוראה לא הוי כעובדין דחול, עכ"ל.

ולכאו' יל"ע מעתה על מש"כ המ"ב בהלכות תחומין (סי' שצ"ז סק"ח), על דברי השו"ע שאם קדש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת, מהלך אלפיים פסיעות בינוניות וזהו תחומו, וע"ז כ' המ"ב מהתו"ש בשם הריטב"א דמיירי שצריך ללכת בשבת לאיזה צורך שבת, דרק אז מקרי מדידה של מצוה, עכ"ד. ולכאו' מה איכפ"ל מהי סיבת הליכתו אם הולך לצורך שבת או לצורך טיול ועונג בעלמא, סו"ס כיון שנמנע מלילך אחר אלפיים פסיעות משום איסור תחומין, ה"ז חשיב מדידה של מצוה, כיון שעי"ז לומד שיעור תחום שבת מהו, והרי זה לא גרע מידיעת השיעורין להתלמד על דבר הוראה דשרי לכתחילה.

תשובה (בע"פ): **מדובר באדם שהולך בשבת, ואין לו שום תועלת לענין שבת בהליכתו, ואין לו שום ענין בידיעה זו שעד כאן תחום שבת, אלא פורש בסוף האלפים שלא יכשל בהליכתו.**

בענין הנ"ל כשמתענג בהליכתו

שאלה (המשך): ואם כל מטרת הליכתו לשם טיול בעלמא, מה זה גרע מבחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם שפסק השו"ע לעיל (סי' ש"א ס"ב) דמותר להם לרוץ בשבת.

תשובה (בע"פ): **אה"נ אם הולך לשם טיול ומתענג בהליכתו מותר למנות פסיעותיו, דגם זה בכלל צורך שבת.**

[א.ה. עיין מ"ב סי' ר"צ סק"ז, וי"ל ודו"ק].

אי שרי כיום לנקום נקמת אביו

שאלה: כתב המ"ב (סי' ש"ו ס"ק נ"ח) וז"ל: כתב כנה"ג (בשם נימוקי מהר"מ) דללכת חוץ לתחום בשבת לנקום נקמת אביו מותר, ותמה עליו המ"א וש"א דהא לא עדיף משאר צורך מצוה דאסור לילך חוץ לתחום עבורה, עכ"ל. ולכאו' תימא, דמשמע הן מהמ"א והן מהמ"ב שכל הנידון היה רק על שבת איך מותר לעשות איסור ביד"ים בשביל קיום מצוה אחרת, אבל בחול היה פשיטא להם דמותר לכתחילה ללכת לנקום נקמת אביו, וצ"ע, וכי קיים דין גואל הדם בזמנינו, והלא דינא דמלכותא דינא, ואם אין בו נ"מ לדינא למה הביאו המ"א והמ"ב, וביותר התמיהה על המ"ב מה ראה לנחוץ להעתיקו.

תשובה: מיירי הכא מדין גואה"ד של התורה, שגואל דמו מידי ישראל, אלא מדובר בנוקם נקמת אביו מידי הגויים, ובספרי הפו' נראה שהיתה הסכמת המלכות להרוג את הרוצחים.

[א.ה. יעוין בשו"ת חוות יאיר סי' קמ"ו, ובשו"ת מהר"ם לובלין סי' קל"ח].

אם מותר לומר לחבירו למחר אני מפליג בספינה

שאלה: כתב השו"ע (סי' ש"ז ס"ח) יכול לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר וכו', כיון שהיום יכול לילך ע"י בורגנין, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. ועי"ש במ"ב כגון שיביא לו פירות חוץ לתחום שנתלשו מכבר.

ויל"ד לפי"ז דה"ה דמותר לומר לחבירו למחר אני נוסע למדינת הים או למחר אני מפליג בספינה, כיון שיש דרך היתר להפליג בספינה בשבת אפי' בעי"ש, כמבואר בשו"ע (סי' רמ"ח ס"א) כשהולך לדבר מצוה או לדבר הרשות פחות מג' ימים קודם שבת, ואפי' שהאידנא אין הדרך להפליג בים, מ"מ לא גרע מבורגנין דמותר אע"פ שאין הבורגנין קיימין בשבת, ואין הדרך לילך כן ברגלין.

תשובה (בע"פ): **אה"נ כל שיש דרכי היתר להפליג בשבת בספינה, אין איסור לומר כן בשבת.**

טעם ההיתר לטלטל גט בשבת

שאלה: כתב המ"ב (סי' ש"ז ס"ק ס"ג) וז"ל: גט מותר לטלטלו אע"פ שכתוב בלשון לעז, משום דיכול ללמוד ממנו דיני הגט, עכ"ל. וכבר הוא מפורש ברמ"א (אבה"ע סי' קל"ו ס"ז) שכ' דבזה"ז דכותבין תורה שבע"פ, מותר לטלטל גט בשבת, עכ"ד. וצריך להבין למה תלה הרמ"א סיבת היתר טלטול גט בשבת לפי שכותבין תורה שבע"פ, הלא כתיבת גט הוא מן התורה שנא' "וכתב לה ספר כריתות".

תשובה: ללמוד ממנו הוא רק אחר שהתירו.

אם שרי לטלטל בשבת שטר כתובה ושטרי מכירת חמץ בימי הפסח

שאלה: באותו ענין יש להסתפק לפי"ז האם גם שטר כתובה וכן שטרות מכירת חמץ בימי הפסח ולאחריו, ג"כ יהיה מותר לטלטלם משום שיכול ללמוד מהם הרבה גופי הלכות.
תשובה: יתכן.

[א.ה. בענין זה ע"ע באיל משולש שטרי הדיוטות פ"ב ובשלמ"י פי"ד, ובחוט שני הל' פסח נדפס בסופו קו' מעניני מכירת חמץ, ודוק].

אם שרי להניח ספר על ספר אחר שלא ינועו הדפים מחמת הרוח

שאלה: כתב השו"ע (סי' ש"ז סט"ו) כותל או רילון שיש בו צורות חיות וכו' כגון מלחמות דוד וגלית, וכותבים זו צורת פלוני וכו', אסור לקרות בו בשבת, וכ' המ"ב (ס"ק נ"ז) גזירה משום שטרי הדיוטות.

ויש לדון מה דינם של ספרי סיפורים ומתח של חולין, ויש בהם תמונות עם כיתוב תחתיהם המותרים בקריאה בחול, אך בשבת יש לחוש לקרותם משום שטרי הדיוטות, האם דינם כבשמל"א לפי שראוי לצור עמהם ע"פ צלוחיתו, או"ד האידנא דלא נהגו בזה שוב אין לזה שם כלי לענין זה. ובאתי לידי ספק בזה מחמת דברי החזו"א (סי' מ"ד סקי"ג) שכ' דכשמל"א לא סגי שראוי לטלטל, אלא צריך שישתמשו בו איזה תשמיש, עכ"ד. וא"כ מעתה בספרים לא שכיח שיכסו עמהם כלים וכדו'. אמנם יש לדון האם מה שנוהג להניח ספר על ספר אחר שלא ינועו הדפים מחמת הרוח, או שרוצה להגביה הספר, האם גם זה נחשב לשימוש, וצ"ב.

תשובה: מסתבר ככלי שמלא' לאיסור וצ"ע.

ספרי מליצות ומשלים של שיחת חולין אם שרי לטלטלם לצורך גופם ומקומם

שאלה: כתב השו"ע (סי' ש"ז סט"ז) ספרי מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק וכו', אסור לקרות בהם בשבת, וכ' המ"ב (ס"ק ס"ב) וכל שאסור לקרותו אסור אפי' לטלטלו, עכ"ל (וכ"כ לק' סי' ש"ח ס"ק כ"ב, ואצ"ל כתה"ק שכתבם אפיקורס ומין המבואר בשו"ע סי' של"ד סכ"א דאסור לטלטלם).

ויל"ד האם דינם ככלי שמלאכתו לאיסור ויהיה מותר לטלטלם לצורך גו"מ, או שדינם כמוקצה מחמת גופו לפי שגם בחול אסור לקרות בהם, אמנם יכול להשתמש עמהם לשאר מילי, לצור ע"פ צלוחיתו וכדו' (אם לא שמקפיד כמבואר בשעה"צ שם ס"ק ע' דאסור), או"ד אין לו היתר שימוש כלל משום "אל תשכן באהליך עולה".

תשובה: מוקצה מחמת גופו.

אברהם שקלאר - ברכפלד

* * *

מדידת אזור לחולה

שאלה: או"ח סי' ש"ו. בטור או"ח שם כתב דמדידת אזור לחולה שרי מדין מתעסק, ובשו"ע כייל לה במדידה של מצוה, וצ"ב מ"ט, ומה מצוה איכא בזה.

תשובה: מצוה להרגיע החולה.

אם שרי להרהר באופן שעי"ז יסור ממנו טרדה ודאגה

שאלה: כתב המשנ"ב (סי' ש"ו ס"ק ל"ח) וז"ל: מצוה שלא יחשב וכו', ומכל שכן אם יש לו ע"י ההרהור טרדת הלב ודאגה דיזהר בזה, עיין בב"י, עכ"ל. יש לשאול באופן שע"י שיהרהר יסור ממנו טרדה ודאגה, האם מותר. (ולענין אבל איתא לעיל שאם ע"י בכי ירווח לו מותר אף בשבת, ואולי אין לדמות משם לכאן, ויל"ע).

תשובה: אולי.

כשמכריזין בשבת על קרקע הנמכר אם שרי לומר יש לי זכות עליו

שאלה: כתב המחבר (סי' ש"ו סעי' י"ג) וז"ל: להכריז בשבת על קרקע הנמכר שכל מי שיש לו זכות עליו יבוא ויגיד, ואם לאו יאבד זכותו, אסור כו', עכ"ל. יש לשאול מה הדין באופן שעברו והכריזו, האם מותר לומר דיש לי זכות עליו או דאסור, דשמא כיון שכבר הכריזו אם לא יענה האמת שיש לו זכות, שמא יוכל להפסיד זכותו. (והשאלה באופן שאחר שבת לא יקבלו טענתו, דמה שלא ענה בשבת כי אסור לענות).

תשובה: לא יאמר.

אהרן בהגאון ר' יעקב הלוי שליט"א גרנדש
זכרון יעקב